

FRI-2B.312-1-NS-07

STATE FUNCTIONS CONCERNING PROTECTION OF THE NATIONAL SECURITY

Danail Kumanov, PhD student

Department of Security, Faculty of Law

“Angel Kanchev” University of Ruse

E-mail: dakumanov@abv.bg

***Abstract:** The study of the functions of the state contributes about the process of clarifying the concepts of the state as a political organization of society and the concept of the state as an organ of political power. They serve as a mechanism for clarifying the most important function of the state, namely the protection of national security and sovereignty.*

***Keywords:** state, state functions, national security*

ВЪВЕДЕНИЕ

Българската конституция от 1991 г. използва термина “държава” за изразяване на различни понятия. В различни случаи с “държава” се означава организацията на българската общност; органи на държавната власт; властовия държавен апарат, като система от държавни органи. Същата разлика се използва и чрез понятията за държавата като политическа организация на обществото и понятието за държавата като орган на политическата власт.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Държавата възниква и съществува като социална организация, Мисията на държавата, смисълът от нейното съществуване да съхрани съответната етносоциална общност, която е нейна субстанция. Казано иначе - да осигури съществуването на отделното общество. Като организация на конкретното човешко общество държавата осъществява два вида функции. Първо - естествени функции, присъщи на обществото - стопанска и социална. Стопанската и социалната дейности са обективно присъщи на човешкия род. Те са сфери на частния, личния живот на човека и запазват този си характер и при държавата. В съвременната държава стопанската функция се извършва чрез дейността на недържавни и държавни стопански организации - търговци, търговски дружества, кооперации. Социалната функция се осъществява чрез дейността на също недържавни и държавни институти - училища, болници, театри, спортни дружества и пр.

Второ, държавата осъществява и специфични организационни функции. Съхраняването и развитието на обществото налага обособяването на определени дейности, които обслужват общи обществени интереси и се осъществяват от отделни държавни институции като публични функции на организацията - държава. Първата публична организационна функция на държавата е защитата. Военната защита се осъществява от въоръжените сили . С развитието на държавата защитната функция се допълва с нови дейности, но запазва публичния си характер, осъществява се като публична служба, не като частно дело. В исторически план, известно време войската осъществява и поддържането на вътрешния ред и сигурност. В модерната държава тази част от защитната функция се осъществява от полицейските институции.

Публичната служба неизбежно налага и публична издръжка на тези, които я осъществяват. Защитниците първи се откъсват от стопанската дейност и тяхната издръжка се поема от обществото като цяло. Така се стига до въвеждането на следващата организационна функция на държавата - фискалната функция. Плащането на данъци се възлага на обществото, тяхното събиране се осъществява като публична дейност от съответни държавни институции.

2. Всяка социална организация действа като управлявана система. В нея се осъществяват два вида дейност - предметна и управленска. Това се отнася и до държавата. Държавата обединява в едно всички подсистеми, които осъществяват нейните функции. В управленски план държавата съществува като съставна система с многостепенно управление, включващо и предоставеното самоуправление на отделни суборганизации. Едновременно с това, за

да се поддържа организационното единство на държавата се осъществява и общо, върху всички звена, върху цялата система единно държавно управление. Общата управленска дейност в държавата се осъществява от държавните органи. По своята същност социалното управление е произвеждане на решения, насочени към дейността на съответната организация. Задължителният характер на решенията се основава на социалната власт, присъща на всяка отделна организация. В този план управлението представлява реализиране на социална власт, то е властване. Държавното управление е реализиране на държавна власт. Известното и конституционно закрепено разделение на властите следва да се допълни в следния смисъл: държавното управление като властване е функционално и институционално. Функционално е държавното управление, което е насочено или обхваща осъществяването на държавните функции. Именно във функционален план е разделен обхвата на трите власти - законодателна, изпълнителна и съдебна.

Институционалното управление е осъществяване на вътрешна, в рамките на отделната структура /институция/ организационна власт. Това е управлението в тесен смисъл, осъществявано като мениджмънт. То е присъщо и на недържавните организации и се осъществява от управленските органи на самата институция, респективно недържавна структура. Съдържанието на управленските решения произтича от задачите на управлението и представлява целенасочени властнически волеизявления, чрез които се осъществява социалното регулиране. Задачите на управлението се определят като: организиращи, разпоредителни, ръководни, контролни. Тяхното изпълнение може да е съвместено или разпределено между различни органи на управление. Спецификата на държавата като многофункционална съставна организация налага разпределението на управленските задачи между различни държавни органи и изграждане на степенна система на държавно управление. В съвременната българска държава е установен тристепенен модел на управление, осъществяван от държавните органи.

Този теоретичен модел на организация може да се приложи към изследване на националната сигурност като състояние на създаване на оптимални условия за реализиране на суверенната държавна власт в контекста на спазването на личната правна сфера на гражданите.

В организационен аспект най-важният елемент в съдържанието на държавата е нейната функционална структура като еманация на предметната дейност присъща на всяка организация. Държавата както всяка друга организация съществува, за да осъществява определена дейност. В този план социалното съдържание на държавата се разкрива чрез нейните функции. Функциите са основни насоки, които включват различни дейности обединени около определена цел, произтичащи от мисията на организацията държава. За разлика от другите организации държавата възниква като обективна закономерност на общественото развитие. Държавата е необходимата организационна форма на отделното общество на определен етап от неговото прогресивно развитие. Поради това държавата е форма, в която се осъществяват обективно присъщите на обществото основни сфери на обществено взаимодействие, основни сфери на живот. Тази връзка между обществото и държавата като съдържание и форма обуславя функционалната структура на предметната дейност на държавата.

Съществуването на всяко общество изисква задоволяването на няколко вида потребности, което се постига с предметната дейност. Ориентирана към съответния вид потребност, дейността се структурира във функции. Дейността се осъществява от цялата общност, целенасочена е чрез социалното единство и в този смисъл тя се обособява във функции на държавата. В додържавното състояние общността осъществява три естествени функции - стопанска, социална и защитна, които се запазват и при държавата. Държавно организирания живот извежда нови обществени потребности и налага обособяването на необходимите за тяхното осигуряване нови обществени дейности (функции). Това води до разширяване на социалната структура с включването на организационни потребности и съответни организационни функции, които се добавят към естествено присъщите сфери на живот.

3. С възникването на държавата се обособяват организационните функции по вътрешен ред и сигурност, по правосъдие и фискална, които допълват функционалната структура. В рамките на тези функции се обособяват секторни политики.

Според Лъчезар Дачев, функционалното съдържание на държавата включва три компонента: обществени отношения; дейности, чрез които те се осъществяват и социална структура

(функционални звена). Основните сфери на дейност – стопанска, социална и защитна, са обективно присъщи на човешкото общество и са обособени още в додържавно състояние. Изпълнението на функциите в съвременната държава се възлага на държавните органи, техните длъжностни лица, държавните учреждения. Те са главните субекти реализиращи държавните функции. Това обуславя характера на държавните функции, които притежават съответните характеристики. На първо място, функциите на държавата се съдържат в нормативни актове. По този начин се установява компетенцията и пълномощията на държавните органи, които са свързани с тяхното изпълнение. Това определя тяхната юридическа природа и съдържание. Тяхната реализация е гарантирана от страна на държавата с това число и с помощта на държавна принуда. Това определя публично-властния характер на държавните функции. На следващо място, дейностите, свързани с реализацията на функциите на държавата освен нормативна уредба имат и определена, конкретна последователност. По този начин те придобиват организационно-процесуална форма.

Държавата придава организационен израз на функциите. Функционалното ниво на проявление на съвременната държава се характеризира с две особености. На първо място се разширяват дейностите в рамките на отделните функции. В тази връзка наред с останалите се включват и нови функции, които да „покриват“ обществените потребности по начин гарантиращ социална достатъчност в обществото. На следващо място, те са свързани със защитата на националната сигурност.

4. Особеност на понятието „сигурност“ е неговия широк обхват, като за това допринася многоаспектната същност на явлението национална сигурност. В тази връзка, съдържанието на националната сигурност може да се прояви като съвкупност от елементи имащи проявление в различни сфери – политическа, икономическа, военна, социална и др. Сигурността на всяка система, включително и на системата за национална сигурност) е такова състояние, при което е гарантирано нейното нормално съществуване и са надеждно защитени жизненоважните ѝ интереси. Ако съществува заплаха за тези интереси, системата може да започне да изпитва дефицит на сигурност, да се намира в състояние на несигурност.

Капацитетът на държавата да изгражда, поддържа и възстановява основните си функции, особено когато е изправена пред значителен натиск и заплахи, както и способността за поддържане на основните елементи на социална и политическа сигурност и стабилност, позволява гарантиране и зачитане на демократичните принципи, върховенството на закона, правата на човека и основните свободи, което от своя страна допринася за дългосрочна стабилност, напредък и развитие на всяко общество.

Стратегическата страна на сигурността е сложна, динамична и с трудно предвидими измерения. Влиянието върху средата за сигурност има глобален, континентален и регионален характер, като едновременно с това факторите на влияние могат да бъдат външни или вътрешни по отношение на средата. За да изпълнява предназначението си, една система за защита на национална сигурност трябва да бъде национална по характер, с висока степен на интегритет

"Национална сигурност" е състояние на обществото и държавата, при което са защитени основните права и свободи на гражданите, териториалната цялост, независимостта и суверенитетът на страната и е гарантирано демократичното функциониране на държавата и гражданските институции, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива. С цел изясняването на всички системни и структурни подходи, приоритети и проблеми, свързани с управлението на сигурността, е необходимо винаги да бъдат определяни и анализирани няколко изключително съществени неща:

- на кого трябва да бъде гарантирана сигурността (индивиди, общество, държава, регион, алианс).
- какво трябва да се защитава (ценности, идентичност, ресурси, структури, идеи, социална тъкан на обществото, обществен ред, суверенитет, политически — напр. интеграционен — избор).
- от какво се защитаваме (риск, опасност, нападение, тероризъм, подмолно действие, пропаганда).
- от кого се защитаваме (държави, организирани престъпни мрежи, различни бедствия, аварии, катастрофи и т.н.).

■ кой определя заплахите и как определя заплахите (властовите институции, но и не само те; с какви приоритети, по какви методи и с какви процедури).

■ кои са най-ефективните агенти за въздействие и кои са най- ефективните мерки за въздействие (чрез кои институции и по какъв начин).

Същевременно националната сигурност може да се разглежда като проявление на сигурността. Сигурността се класифицира с оглед различни критерии, като най-важни са следните класификации.

Първата класификация се прави по основните компоненти на сигурността. Тя е свързана със спектъра на рисковете и заплахите за сигурността. При тази класификация сигурността бива: политическа; военна; икономическа; финансова; социална; демографска; информационна; етническа; религиозна; екологическа и т.н.

Втората класификация слага акцента върху способа, по който се „атакува” сигурността. При тази класификация сигурността бива:

■ „твърда” („hard”). Твърдата сила е свързана с материалното въздействие; при нея се работи с измерими величини/потенциали: сила, натиск, армия, мощ — това са sticks, т. е. тоягите, санкциите, наказанията и т.н.

■ „мека” („soft”). Меката сила е свързана с нематериалното влияние; при нея с работи с неизмерими (или трудно, относително измерими) величини, потенциали: манипулация, дезинформация, идеи, идеологии: това са carrots, т.е. морковите, поощренията, наградите.

Третата класификация се прави според посоката, от която идват заплахите, опасностите и предизвикателствата към сигурността — от фактори, източници, субекти във или извън националната държава. При тази класификация сигурността бива вътрешна и външна.

Четвъртата класификация отразява връзката с институционалните опори на Държавата на сигурността. При тази класификация сигурността бива:

- военна (обезпечава се от Армията, първата опора на Държавата на сигурността);
- вътрешна (обезпечава се от Полицията, втората опора на Държавата на сигурността);
- разузнавателна (обезпечава се от Специалните служби, трета опора на Държавата на сигурността);
- отбранително-индустриална (обезпечава се от Военно-промишления комплекс, четвърта опора на Държавата на сигурността);
- гражданска (обезпечава се от Мрежата от институции, ангажирани с бедствия, аварии, катастрофи и други извънредни ситуации, определяна от редица учени като пета опора на Държавата на сигурността).

REFERENCES

1. Dachev, L., 2012, The state as an organization. -In: Collection scientific works of the University of Rousse 2012 (**Оригинално заглавие:** Дачев, Л. 2012. Държавата като организация. – Във: Сборник научни трудове на РУ, 2012, том 51, серия 7, с. 13.).
2. Rayanova, Kr., Constitutional foundations of the ecological function in Bulgaria, Scientific papers of the University of Ruse – 2012, volume 51, series 7, p. 129 et seq. (**Оригинално заглавие:** Раянова, Кр., Конституционни основи на екологичната функция в България, Научни трудове на Русенския университет – 2012, том 51, серия 7, с. 129 и сл.).
3. <http://www.nslatinski.org/>
4. <http://www.tuj.asenevtsi.com/Sec2009/Sec06.htm>
5. Classifications of types of security.<http://www.elearn.uni-sofia.bg>

Докладът отразява резултати от работата по проект No 2025-ЮФ-01, финансиран от фонд „Научни изследвания“ на Русенския университет.“